

2. Марченко О. Г. Основи педагогічної майстерності / О. Г. Марченко. – Х. : Основа, 2009. – 112 с.
3. Назаренко В. С. Професійний успіх педагога як соціально-педагогічна проблема : наук.-метод. посібник. Частина I / В. С. Назаренко, С. Ф. Одайник. – Харків, 2015. – 96 с.
4. Туріщева Л. В. Творчість у педагогічній діяльності / Л. В. Туріщева. – Х. : Основа, 2010. – 128 с.
5. Шевченко О. А. Тренінги професійного становлення молодих педагогів / О. А. Шевченко, І. А. Хозраткулова. – Х. : Основа, 2010. – 112 с.

УДК 37.011.3:57

Жирська Г. Я.

ЕКОЛОГО-ВАЛЕОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ ВЧИТЕЛЯ БІОЛОГІЇ

Актуальність проблеми формування еколого-валеологічної культури громадян сучасного суспільства зумовлена зростанням техногенного впливу на природне середовище і здоров'я людини, змушеної «виживати», всіляко пристосовуючись до умов життя. Ця здатність безпосередньо залежить від ступеня сформованості еколого-валеологічної культури, яку можна розглядати як засіб забезпечення екологічнобезпечної та здоров'язбережувальної взаємодії з довкіллям. Тому одним з головних завдань освіти є не лише створення умов для розвитку здорової особистості, а й формування у неї стійкої мотивації та звичок здорового способу життя, виховання потреби й умінь збереження у належному стані середовища свого існування тощо. Вирішення цих завдань потребує спеціальної підготовки вчителів, що дозволяє розглядати еколого-валеологічну культуру як компонент професійної культури педагога.

У багатьох психолого-педагогічних працях зазначається, що еколого-валеологічна культура виявляється в системі духовних цінностей особистості, у всіх видах і результатах людської діяльності, пов'язаної з пізнанням і перетворенням довкілля, виражає сутність та якісний рівень взаємовідносин між суспільством і природою. У дослідженні Бойчука Ю. Д. обґрунтовано, що формування еколого-валеологічної культури у людини сприяє розвитку в неї гуманістичних установок, ціннісних орієнтацій, знань, умінь і навичок, які сприяють становленню екологічнобезпечної та здоров'язбережувальної поведінки.

Мета даної публікації полягає у розкритті значення спецкурсу «Еколого-валеологічна культура вчителя» для підготовки творчого вчителя біології, зорієнтованого не лише на особистісний та професійний саморозвиток, а також формування системи його гуманістичних цінностей як головного мотиву педагогічної діяльності у сфері еколого-валеологічної освіти.

Формування еколого-валеологічної культури майбутніх вчителів природничого напрямку є необхідною умовою їхньої фахової підготовки, оскільки саме вони основною мірою реалізують соціальне завдання з формування еколого-валеологічної компетентності школярів. На це спрямована низка навчальних дисциплін для студентів-біологів у Тернопільському національному педагогічному університеті ім. Володимира Гнатюка, а також спецкурс «Еколого-валеологічна культура вчителя», метою якого є узагальнення екологічних, валеологічних, психолого-педагогічних і методичних знань та їх суб'єктифікація для формування особистісної значимості й готовності до використання у професійній діяльності.

Еколого-валеологічна культура вчителя біології розглядається нами як складова професійної компетентності, що відображає інтегративну якість особистості

педагога, яка відповідає рівню розвитку її в сфері екологічної та валеологічної освіти. Вона включає систему наукових і практичних еколого-валеологічних знань та умінь, ціннісних орієнтацій, поведінки і діяльності, що забезпечує усвідомлення життя людини та інших істот як найвищої цінності та формує готовність до його збереження. На нашу думку, еколого-валеологічна культура вчителя передбачає як особистісне ціннісне ставлення до оточуючого соціально-природного середовища, так і його готовність брати на себе відповідальність за збереження життя і здоров'я своє і своїх вихованців.

Організація процесу формування еколого-валеологічної культури вчителя біології здійснюється багатогранно на основі дослідження феномену еколого-валеологічної культури, що дозволило виділити її наступні компоненти: інтелектуальний, мотиваційний, діяльнісний, професійний та рефлексивний.

Інтелектуальний компонент еколого-валеологічної культури вчителя біології складають екологічні та валеологічні знання. Це – наукові відомості в галузі теоретичної та прикладної екології, людинознавчі знання із загальної та педагогічної валеології. Вони реалізують світоглядний аспект еколого-валеологічної культури (закономірності розвитку природи й суспільства, відомості про екологічний стан своєї місцевості, своєї країни, фізіологічні основи здоров'я, вплив екологічних чинників на стан здоров'я людей тощо).

Мотиваційний компонент еколого-валеологічної культури вчителя характеризує ціннісно-мотиваційну сферу екологічної та валеологічної діяльності, яку складають особистісні цінності, найрізноманітніші інтереси, потреби, прагнення, наслідування тощо. Про його сформованість свідчать загальнолюдські якості (людяність, гуманність, совітливність, відповідальність, бережливність, чуйність, милосердність), які реалізуються в конкретних історичних та соціально-екологічних умовах буття людини і виявляються у ціннісному ставленні до навколишнього світу.

Діяльнісний компонент еколого-валеологічної культури відображає характер і результативність як навчальної діяльності з оволодіння еколого-валеологічними знаннями й умінями, так і конкретної практичної діяльності з охорони природного оточення та збереження здоров'я оточуючих. Для формування діяльнісного компонента еколого-валеологічної культури вчителя біології важливими є спеціальні уміння: навчально-пізнавальні (уміння працювати зі спеціальною літературою екологічної та валеологічної тематики, готувати повідомлення і доповіді із вивчених джерел тощо) і практичні (уміння передбачати наслідки втручання людини в природні процеси та впливу їх змін на здоров'я людини, уміння співвідносити свої утилітарні потреби з вимогами раціонального природокористування; уміння пояснювати і залучати інших до природоохоронної та здоров'язбережувальної діяльності тощо).

Професійний компонент еколого-валеологічної культури вчителя біології – це спеціальна педагогічна діяльність, що здійснюється відповідно до усвідомленої мети. Він включає: знання та дотримання правил техніки безпеки і поведінки учнів у навколишньому середовищі; уміння організовувати екологобезпечну та здоров'язбережувальну діяльність школярів в освітньому просторі; уміння планувати та проводити уроки і навчальні заняття з предметів еколого-валеологічного спрямування; проведення екологічних ігор; уміння готувати, проводити та оцінювати якість виховного заходу еколого-валеологічного змісту; уміння аналізувати можливості та добирати матеріали для екологічного та валеологічного виховання учнів у позанавчальний час.

Рефлексивний компонент еколого-валеологічної культури складає здатність педагога до аналізу та самоаналізу сформованості еколого-валеологічної культури,

самоконтролю і саморегуляції власної еколого-валеологічної поведінки [1]. Цей компонент є дуже важливим для формування професійної компетентності педагога, оскільки під час рефлексії аналізується й оцінюється досягнення мети еколого-валеологічної діяльності. Вона дає можливість зіставити наслідки роботи із запланованими результатами, з'ясувати ефективність проведених заходів, перевірити рівень засвоєння не лише знань, а й способів діяльності, а також розвиток здібностей і особистісних якостей. У рефлексії виробляються навички критичного мислення, здатність до прогнозування результативності своєї еколого-валеологічної діяльності, складання програми професійного самовдосконалення.

Таким чином, розвиток еколого-валеологічної культури вчителя ґрунтується на засвоєнні системи психолого-педагогічних і методичних знань та практичних умінь з організації еколого-валеологічної освіти і виховання учнів у навчальний та позанавчальний час. Увага звертається на засвоєння сучасних технологій вивчення шкільних курсів «Екології» та «Основ здоров'я» на засадах формування життєвих навичок школярів. Здійснюється вправління у використанні у навчальній практиці найбільш ефективних методів і прийомів для розвитку екологічного мислення та валеологічної свідомості в учнівської молоді, удосконалення методики проведення екологічних ігор, тренінгів та здоров'язбережувальних освітніх технологій, природоохоронних заходів й оздоровчих програм. Еколого-валеологічна культура вчителя має індивідуальний характер, оскільки вона безпосередньо залежить від багатства тих суспільних відносин, в які вступає індивід. Саме на дослідження цього аспекту слід спрямувати наукові пошуки в перспективі. Адже урізноманітнення стосунків педагога з природою і суспільством сприятиме визнанню ним цінності життя і здоров'я кожної людини і довкілля загалом, підвищенню рівня відповідальності особистості за свою еколого-валеологічну діяльність та усвідомлення її наслідків. Вважаємо, що від ступеню сформованості еколого-валеологічної культури вчителя залежить подолання екологічної кризи та оздоровлення нації загалом.

Література

1. Бойчук Ю. Д. Еколого-валеологічна культура майбутнього вчителя: теоретико-методичні аспекти: Монографія / Ю. Д. Бойчук. – Суми : Університетська книга, 2008. – 357 с.
2. Вайда Т. С. Екологічна культура студентів як педагогічна проблема / Т. С. Вайда // Збірник наукових праць: Педагогічні науки. – Вип. 1. – Херсон: Айлант, 1998. – С. 104–108.

Zencaka A. E.

SIGNIFICANCE OF HIGHER EDUCATION OF LATVIA IN ECONOMIC GROWTH

Abstract

The aim of the article is to clarify the effect of higher education on economic development of Latvia. As a result of the research, measures that shall be implemented, so that by 2020 the situation in the supply of higher education programmes should be relevant to the labor market requirements and should not cause deficit or surplus of specialists of certain professions, will be developed. In the research, methods such as document analysis and statistical research method were used.

The information collected shows that a set of measures implemented so far is not sufficiently effective to promote the attractiveness of higher education in a number of technical specialties, although the employment rate among people with higher education is